

О. Вацеба

Львів, Україна

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТИЧНОГО СЛОВА НА СТОРІНКАХ СПОРТОВОЇ ПЕРІОДИКИ ГАЛИЧИНИ 20 — 30 РОКІВ

Українська спортова періодика Галичини 20-30-х років ХХ с. — явище унікальне навіть для сучасної української журналістики. Це насправді невичерпне джерело, до якого молоді українські філологи, мовознавці, історики та теоретики спорту будуть звертатися ще не раз. Звертатися до атмосфери народження національного спорту, щоб впевнено бачити майбутнє.

Для пізнання історичних реалій минулого, чи не єдиним достовірним джерелом інформації є відповідна часу газетна періодика. Інколи тільки поживклі газетні рядки дають змогу зрозуміти і відчувати дух вже пройденого часу, проникнутися перебігом подій, вловити їх послідовність, значущість, побачити конкретний період очима безпосереднього учасника чи очевидця.

Однією з виразних особливостей національно-культурного життя Галичини 20-30-х років було не аби яке зацікавлення молоді спортом, руханковими, пластовими товариствами, спортовими змаганнями. В цей період відбувалося активне становлення та утвердження цілої низки спортово-гімнастичних товариств, кількість яких невпинно зростала. Без феномену західно-українського спортового руху не було б і феномену української спортової періодики Галичини. При цьому, утворення перших спортових часописів було зумовлене також і прискореним розвитком спортової преси взагалі на теренах Західної України. За твердженнями Аркадія Животка (Животко А. Нарис історії української преси (на правах рукопису). Подєбради, 1937. с. 81), починаючи, наприклад, від 1900 року і до Першої світової війни чітко прослідковується значна кількісна перевага українськомовної періодики Західної України над відповідною періодикою Наддніпрянщини. Красномовними

є цифри статистики: в 1905 році в Західній Україні друкувалося 52 назви українських часописів, на Великій Україні всього 3, у 1913 році такі цифри становили відповідно 90 і 19 назв. В таких умовах в Західній Україні стало можливим "розгалуження і спеціалізація преси" (А. Животко). Вперше в Україні, у Львові з'являється фахова українська спортова періодика. Вже в 1908 році виходять "Сокільські Вісті" як додаток до "Свободи", пізніше при "Народнім Слові". В жовтні 1910 року виходить друком і перша окрема газета — орган руханкових сокільських товариств "Вісті з Запорожа".

Однак, справжній сплеск розвитку української спортової періодики відбувся після Першої світової війни. В середині 20-х років відновлюються сокільські видання, насамперед "Сокільські Вісті" — часопис, котрий протягом майже 20-ти років був одним із авторитетних і цікавих видань Галичини, випуск якого припинився восени 1939 року. Від 1925 року Український Спортовий Союз випускає у Львові два річники журналу "Спорт", а далі: 1931, 1933 роки — тижневик "Спортові Вісті", 1934-1935 рр. — часопис "Готові", 1936-1937 рр. — журнал "Спорт" і нарешті 1937-1939 рр. — газета, справді європейського рівня, "Змаг". До того ж окрім спортової і сокільської періодики існувала ціла низка лугових видань: "Луговик" (1926-1928 рр.), "Вісті з Лугу" (1926-1939 рр.), "Луговий календарик" (1930, 1933, 1938, 1939 рр.); пластових, серед яких назвемо тільки децицію: "Пластові Вісті" (1934-1936 рр.), "Молоде життя" (1921-1933 рр.), "В дорогу" (1927 р.), "Український Пласт" (Станіславів, 1923-1925 рр.) неперевершені "Вогні" (1931-1939 рр.), як і цілу низку туристичних та молодіжних видань: "Туристика і

краєзнавство”, "Плаї", "Наша Батьківщина", "Світанок", "Світ молоді" (Коломия) та багато інших. Відомі в Галичині були й окремі сокільські та спортові часописи тогочасної української еміграції, зокрема з Праги, Подєбрад, Відня, Буенос-Айреса.

Варто підкреслити, що всі ці видання носили виразний національний характер. На них виховувалося молоде покоління борців за українську державність. В традиціях Галицької спортової преси було звернення до сторінок історії національно-визвольних змагань. Характерними були й проблемні та аналітичні статті щодо розвитку та перспектив спортивно-гімнастичного руху в Галичині, серед інших слав'янських народів. Дослідник історії українського спорту сьогодні просто не може втриматися, щоб не подякувати широко, що так багато цікавого і актуального у поживклих від часу й уцілілих, не зважаючи ні на що, виданнях. Крім поміщеної об'ємної спортової інформації не можна не помітити і широкого культурологічного спрямування спортових часописів. Руханка і спорт були органічною складовою частиною українського національно-культурного життя — про це свідчать усі спортові видання Галичини. Чи не бракує сьогодні, в сучасній Україні такого єднання: національної культури і національного спорту!? На шпальтах галицьких часописів не бракувало місця для літературних оповідань, спогадів і фейлетонів, пов'язаних із темою спорту. А якщо б дібрати в окрему збірку надруковані в газетах фотографії — вийшла б унікальна колекція світлин з умовною назвою: "Спорт, природа, молодь". (При "Соколі — Батьку" у Львові існувала секція спортових світлиців, активну участь у яких брав Ярослав Пастернак, в подальшому відомий український археолог, директор музею НТШ, автор значної кількості наукових праць).

Проте, найбільше про що мені хочеться говорити — це витончена поезія про спорт, друквана на сторінках галицьких часописів. Без сумніву, основним мотивом віршових рядків була сокільська ідея й молоде на той час явище в українському житті, ім'я якому "спорт". Їх важко навіть полічити, усі ті вірші, які мали змогу читати галицькі прихильники спорту на сторінках своїх улюблених видань 20-30-х років. Серед них є різні за змістом і поетичною майстерністю: від перших спроб початківців до справді мистецько довершених творів. Але усі вони побачили світ

на сторінках галицької спортової періодики. І в них у всіх справжнє відчуття живого сильного тіла, відчуття радості нестримного руху, відчутна майже на дотик гармонія природи, незабутнє відчуття того, як "в грудях молотом товчється серце", відчуття власної сили, власної повновартості. Тема сили, взагалі, існує незримо постійно: тільки вслухаймося — "у власну силу п'яні", "твердь м'язів й нерозлучна сталь", "сила вогнистих молодечих гонів", "біжня на площі дудонить від сильних ніг", "сктиплять пружні нап'яті м'язи". І це все в умовах неабиякого національного утиску з боку польської адміністрації Галичини, в умовах роз'єдності українських земель. Однак, чим сильнішим був цей утиск — тим більшим було усвідомлення потреби національної єдності, тим більший був прояв поєднання довкола національної культури в усіх ділянках життя.

Мова цих віршів сьогодні може здивувати молодого українського читача своєю цікавою термінологією, що вже майже не вживається нині, як наприклад "лещата", "скічня", "біжня", "видці" тощо. Але мова цієї поезії — це живе слово тогочасної практики, перенесене з рухівні чи стадіону і залишене на папері. Адже автори поетичних рядків — самі активні учасники багатьох спортових змагань чи сокільських свят. А серед призвищ цих авторів такі непересічні як Ольжич і Кравців, Антонич і Курдидик. Навесні 1936 року у львівському часописі "Спорт" з'являється цікава стаття під назвою "Література й Фізичне Виховання" (Н. Я. Література і Фізичне Виховання), (Спорт, Львів, 1936. Ч. 6, 22 травня, с. 4), з якої зачитуємо: "...на рідний ґрунт насаджується нове, здорове світовідчуття, а хорунжими цієї літератури: Маланюк, Кравців, Ольжич — у поезії... Своїм синтезуючим словом ці поети нераз уже давали вислів горячому бажанню бачити українця в новій духовій і телесній шаті. Маланюк:

*"Бачу їх високих та руських
Зовсім інших, не таких як ми,
Пристрасників висоти та слави,
Ненавистників тюрми і тьми.
Ось їх стислі руки, світлі лиця,
Голос невблаганний, як наказ,
В гострім зорі — зимно-синя криця,
Вірний щит від болю і образ".*

А Ольжич — поет кров від крові наш, з поміж нас: